

TÜRKİYE’DE KADINLIK DURUMU VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

Prof.Dr.Ayşegül YARAMAN

Retrospektif bakıldığında, kadın haklarıyla ilgili kazanımlar, iki ana mücadele dönemiyle ilişkilendirilebilir:

1. Kadınların, özellikle yasalar önünde erkeklerle birebir eşitliğinin hedeflendiği formel talepler ve dolayısıyla kazanımlarla belirginleşen dönem,
2. Yasal eşitliğin günlük yaşam pratiğine geçirilebilmesi için ataerkil değer ve normların ve dolayısıyla cinsiyetçi toplumsallaşmanın sorgulandığı dönem.

Bu iki mücadele tarihsel olarak ardışık bir sıralama içerisinde izlenmiş gibi görünse de¹ aslında kimi zaman iç içe geçmiş; biri diğerinin **sine qua non**'su niteliğini taşımıştır. Ancak kadın tarihi çalışmaları, yasal kazanımlarla ilgili mücadelenin birinci dalga kadın hareketinin; ataerkil toplumsal düzenin/kültürün ilgasının da ikinci dalga kadın hareketinin temel sorunsalı olduğunu ortaya koymuştur. Bu iki mücadele döneminin arasında ise bir suskunluk dönemi söz konusu olmuştur. Burjuva devrimiyle gündeme giren insan hakları tartışmalarının türevi niteliğinde tanımlanabilecek ve yaşam tarzı olarak modernliğin, siyasal yapılanma olarak ulus-devlet aşamasının tektipleştirici özelliğiyle biçimlenen birinci aşamanın sonucunda erişilen , eksikliklerine rağmen anlamlı biçimsel eşitliğin toplumsal ilişkilere otomatikman yansıtacağı beklentisi dünya genelinde kadın mücadelesinin geri çekilmesine tanıklık etmiştir. Modernliğin tektipleştiriciliğinin sorgulandığı ve alt kimliklerin gündeme girdiği aşamada ise, birinci dalganın biçimsel kazanımlarının günlük yaşam pratiklerine yansımalarını sorgulayan kadınlar, erkek lehine toplumsal hiyerarşiyi eleştiren yeni bir mücadeleyi yükseltmişlerdir. Ancak bu ikinci dalga kadın hareketinin temelinde, suskunluk dönemi diye tanımlanan yıllardaki araştırma ve tartışmaların payı büyüktür. Örneğin M.Mead, 1949’da yayımladığı *Male and Female* adlı kitabında kadın ve erkek statülerinin değişik kültürlerdeki egemenlik ilişkilerine bağlı olarak farklılaştığını antropoloji alanındaki ünlü araştırmalarıyla ortaya koyarken; 1948-1949 yıllarında kaleme aldığı önsözünde belirttiği *İkinci Cins* adlı kitabında S.de Beauvoir “kadın doğulmaz, kadın olunur” önermesiyle ataerkil kültür egemenliğinde toplumsallaşmayı sorgulayan ikinci dalga kadın hareketinin çıkış kaynaklarını oluştururlar. Oysa kronolojik olarak değerlendirildiğinde, kadın hareketi neredeyse dünya genelinde bir durgunluk döneminde bulunmaktadır bu eserler üretilmekteyken.

Bu evrensel süreç, Türkiye’deki kadın mücadelesi/hareketi/kazanımları açısından irdelendiğinde ise, kronolojik açıdan ihmal edilebilir kaymalar görülse de, içerik açısından anlamlı paralellikler bulunmaktadır.

Türkiye’de Kadın Sorununun Gündeme Gelişi ve Kadın Mücadelesinin Doğuşu:

18. yüzyıldan itibaren Avrupa’da ortaya çıkan sanayileşme ve teknolojik dönüşüme bağlı toplumsal değişme ailenin üretim birimi olma niteliğini yitirmesine ve aile üyelerinin, tabii ki öncelikle erkekler olmak üzere kamusal alanda çalışmaya başlamasına yol açar. Ancak yeni ekonomik düzen ucuz işgücüne de ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle kadınlar ve çocuklar da ev dışı çalışma yaşamına yönlendirilirler. Ayrıca gelişmekte olan sanayi, ev içi üretimden farklı olarak nitelikli işgücü talep etmektedir. Nitelikli işgücünün formasyonu ise okullaşmadan geçer. Tabii ki yine öncelikle erkeklere açılır okullar ama kız okullarının

¹ Kadın çalışmaları bağlamında çok şematize edilerek ortaya koyulan verilerle, birinci dalga kadın hareketinin 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasında; ikinci dalga kadın hareketinin ise 1960’lardan itibaren özellikle 20. yüzyılın sonuna dek sürdüğü kabul görmektedir.

açılması da gecikmez. Ayrıca okul, ev dışında işe giden anne ve babanın çocuğunun barınması için de zorunlu bir kurumdur artık.² Dolayısıyla, modern çağa kadar cinsiyetçi işbölümü özel alan-kamusal alan paylaşımı biçiminde örgütlenmişken; sanayi devrimi, çalışma alanı ve okul aracılığıyla önce sınırlı sayıda da olsa kadını kamusal alana çeker. Osmanlı İmparatorluğu'nda ise, bilindiği gibi, altyapıda gerçekleştirilemeyen bu dönüşüm, Batı'nın üstyapı kurumlarının mevcut sisteme ekleneneceği bir sürece yol açar ve sanayi devriminin yaşam tarzını yaratacak modernleşme 19. yüzyıldan itibaren ancak Batılılaşma formülüyle devreye girer. Bu bağlamdaki en önemli kırılma noktalarından biri olan ve 3 Kasım 1839'da yayımlanan Tanzimat Fermanı "Kendileri için bir nevi kurtuluş fermanı olacağını ümit ettikleri bu Hat'ta en küçük vaadin dahi mevcut olmayışı (nedeniyle), Türk hanımlarının izzet-i nefsinin cerihadar et"³ se de; bir dizi değişiklik ve olanak bu dönemde gerçekleşir: 1854'te beyaz esirlerin, 1857'de siyahilerin alım satımı yasaklanır; o zamana dek kadınlar ancak erkek çocuk bulunmadığı zaman ve tapu bedelini ödeyerek babalarının toprakları üzerinde hak sahibi olabilmekteyken, 1856'daki Arazi Kanunu'yla birlikte kız evlatların babalarından kalan topraklar üzerinde erkek kardeşleri gibi veraset hakkına sahip olmaları sağlanmıştır. İlk kız okullarının kuruluşuna dair bilgiler 1778 yılına dek inse de, Sultanahmet'te Cevri Kalfa Mektebi'nde açılan ilk kız rüşdiyesi için 1862 yılını beklemek gerekmiştir. 1869'da düzenlenen Maarif Nizamnamesi sibyan mekteplerini, yani ilkokulu 6-11 yaşları arasındaki tüm erkek ve 6-10 yaşları arasındaki tüm kız çocuklarına ayrımsız zorunlu kılmıştır. 1876'da ilan edilen Kanun-u Esasi'nin 114. maddesi de kız-erkek tüm çocukların öğretimin birinci kademesine devamını öngörür. Kız okullarında kadın öğretmenlerin istihdam edilmesi amacıyla ilk kız öğretmen okulu (Darülmuallimat) 1870'de Ayasofya'da açılmıştır. Ancak kızlar için ilk lisenin açılması 1913 yılını bulur. 1915'te ise İnas Darülfünunu kurulur. 1921'den itibaren üniversite eğitiminde kadın-erkek ayrımı sona erer. Daha 1919'da ise Halide Edip ilk kadın öğretim üyesi olarak üniversiteye girer. Cumhuriyet'in ilanından sonra 3 Mart 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla eğitim sistemi laikleştirilmiş; kız ve erkek çocukların birlikte ve eşit eğitim olanakları devlet güvencesi altına alınmıştır.

Eğitim alanındaki bu gelişmeler, yasal yaptırımlara karşın, kuşkusuz geniş kitlelere seslenemez. Ancak tüm Batılılaşma hareketi gibi seçkinler arsında kalsa da; özellikle toplumun sorunlarını kadının konumuyla ilişkilendiren bir aydın grubunun da etkisiyle konunun gündem maddelerinden biri haline gelmesi gerçekleşmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısında, zaten ilk gazetenin (*Takvim-i Vekayi*) ancak 1831'de çıkmaya başladığı bir durumda, kadın konusu gazetelerde sıklıkla yer almaya başlar. 1868'de *Terakki* gazetesi, *Muhaderat* adıyla haftada bir kadınlarına yönelik bir ek çıkarmaya başlar. 1883'te ise kadınların çıkardığı ilk kadın dergisi olarak *Şükufeza* yayın hayatına girer. Bu tarihten itibaren ya tümüyle kadınların, ya tümüyle erkeklerin veya her ikisini birlikte çıkardığı gazete ve dergiler çekingen/dolaylı ya da açıkça kadın dünyasının sorunlarını işlemişlerdir. Cumhuriyet öncesinde onlarca kadın gazete ve dergisi içinde *Kadınlar Dünyası*'nın önemi büyüktür: Dokuz yıl yayın yaşamını sürdürmüş (1913-1921), yayın kadrosu tümüyle kadınlardan oluşmuştur. Yazılar (daha iyi eş, daha iyi anne, daha iyi Müslüman ilkesini pek aşmasalar da) ve yazarlar ile onların hedef kitlesi olarak okuyucu kadınlar düşünüldüğünde söz konusu dergi ve gazetelerin Türkiye'de kadınlık durumunun dönüşümüyle doğrudan ilişkisini görmek mümkündür.

Yayın dünyasındaki kadın sorunsalı gazete ve dergilerle sınırlanamaz. Edebiyat ve fikir kitaplarının da ayrıcalıklı konusu kadınlık durumudur. Şemseddin Sami'nin 1880'de

² Althusserci bağlamda okulun devletin ideolojik aygıtı olarak yeni gelişmekte olan söz konusu kapitalist sisteme, yeni toplumsallaşma ajanı olarak ne denli hizmet ettiğini de eklemeye gerek var mı, bilmiyorum.

³ 1 Aralık 1839'da Paris'te yayımlanan *l'Univers* gazetesinden aktaran Y.Küçük; *Aydın Üzerine Tezler*, 1. Cilt, Tekin Yayınevi, Ankara, 1985, s.703.

yayımlanan *Kadınlar* risalesi birinci dalga kadın hareketinin birkaç niteliğine haiz olması açısından önemlidir: 1.Mevcut ataerkil sistemi sorgulamak şöyle dursun, kadını erkeğe eşit kılmayı amaçlayarak, fark etmeden erkeği ve ona ait değerleri yücelten; temel amacı yükselen sosyo-ekonomik sistemin taleplerini yaşama geçirmek olan modernleşme sürecinden doğan/ onu besleyen birinci dalga kadın hareketi hem dünyada hem Türkiye’de kendine erkek destekçiler bulmuştur. 2.Kadınların geleneksel eşlik ve annelik görevlerini daha iyi ifa edebilmeleri için, ki bu medeniyet için gerekli olduğu dönemin temel tezidir, eğitim şarttır.⁴ Fatma Aliye Hanım’ın 1891’de Türkçe, 1894’te Fransızca yayımlanan *Nisvan-ı İslam*, bu alanda kadınlar tarafından kaleme alınan ilk kitaptır; ancak yazarın Avrupalı misafirlerine Türk kadını hakkındaki kanaatlerini değiştirmek için verdiği bilgilerden oluştuğu için hak talebinden çok savunma niteliği taşımaktadır. 1877’de Zafer Hanım’ın yazdığı *Aşk-ı Vatan* ilk kadın yazarı ortaya çıkarır.⁵ İlk kadın edebiyat çevirmeni yine Fatma Aliye Hanım olup, G.Ohnet’nin *Volonté* adlı eserini 1890 *Meram* adıyla yayımlar, ama kitaba “Bir hanım” imzasını koyar.⁶ 20. yüzyıl başından itibaren ilk eserlerini veren Halide Edip ise, hem özel yaşamı, hem militanlığı, hem yazdıklarıyla o dönem kadın mücadelesinin ayrıcalıklı örneklerinden birini oluşturur.

Birinci dalga kadın hareketinin en etkin ve anlamlı kurumlarından birini dönemin kadın örgütleri oluşturmuştur. Bu derneklerin pek çoğu ard arda gelen savaşların yol açtığı ekonomik ve toplumsal sorunlara yönelik olarak değerlendirilse de, Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde kadınların kamusal alana çıkmalarındaki katkıları büyüktür. Teali-i Nisvan, Müdafaa-i Hukuku Nisvan Cemiyetleri gibi örnekler ise, gerek verdikleri eğitimler gerek açtıkları iş alanları sayesinde kadınlık bilincine açıkça olumlu katkılarda bulunmuşlardır. Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi’nin amacı ise “kadınları namuslu bir şekilde hayatlarını kazanmaya alıştırmak”tır. 1916’da kurulan derneğe bir buçuk ay içerisinde on dört binden fazla kadın çalışmak için başvurmuştur.⁷ Bu somut ekonomik yönlendirmeninyanı sıra söz konusu kadın örgütleri, yardım amaçlı dahi görünseler ülke kaderini tayin konusunda etkin olmuşlardır: Kuvay-ı Milliye’nin ortak amaç doğrultusunda yönlendirilmesi için tüm örgütleri bir araya getirmek niyetiyle 1918’de oluşturulan Milli Kongre’ye katılan elli bir örgütün on altısı kadınlara aittir. Nitekim 15 Mayıs 1919’da İzmir’in işgali ertesinde İstanbul’un çeşitli meydanlarında gerçekleştirilen protesto mitinglerinin her cinsiyetten geniş kitlelere⁸ hitap eden konuşmacılarının çoğu kadın, bu kadınların çoğu da söz konusu örgütlerdendir. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti ise merkezi Sivas’ta 1919 yılında olmak üzere Anadolu’nun çeşitli yörelerinde kurulan, kadınların ülkelerinin kaderindeki rollerini benimsediklerini gösteren bir başka örgüttür. Halide Edip’den başka bir çok kadın Milli Mücadele’de vatan savunmasında da fiilen yer almışlardır.⁹

⁴ 1792’de M.Wollstonecraft’ın İngiltere’de yayımladığı, birinci dalga kadın hareketinin manifestolarından biri sayılan Kadın Hakları savunması da bu tezi yineler. Ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. A.Yaraman Başbuğu; Kadın Tarihinin Evrenselliği Açısından Şemseddin Sami’nin Kadınlar Risalesi, *Toplumsal Tarih*, Mart 1997, No:39, s.61-64

⁵ İlk Türk romanı sayılan Şemseddin Sami’nin yazdığı *Taaşuk-u Talat ve Fitnat* da zaten 1872’de yayımlanmıştır.

⁶ Yakın tarihlere dek, kadın yazarların ilk kaleme aldığı roman olarak bilinen, 1892’de yayımlanan *Muhazarat*’ı da Fatma Aliye Hanım yazmış, imza olarak bu kez de “Mütercime-i Meram” imzasını koymuştur kitabına.

⁷ T.Sümer;”Türkiye’de İlk Defa Kurulan Kadınları Çalıştırma Derneği”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Temmuz 1968, No:10, s.60

⁸ 23 Mayıs 1919’da Sultanahmet’te düzenlenen Halide Edip’in konuşmacı olarak katıldığı mitinglerin en ünlüsüne iki yüz bin kişinin katıldığını yazar izleyicilerden Sabiha Sertel .bkz. S.Sertel;*Bir Roman Gibi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1978, s.28

⁹ bkz. A.Yaraman; *Resmi Tarihten Kadın Tarihine*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2001, s.122-128.

Batılılaşma/Modernleşme Sorunsalı ile Birinci Dalga Kadın Hareketinin Kesişme Noktası: Kadınlar Lehine Erken Cumhuriyet Dönemi Reformları:

Böyle bir toplumsal, siyasal, ekonomik dönüşümü izleyen 1919 seçimlerinde Halide Edip'e yasal olanaksızlığa rağmen Beyşehir'de 10, Beypazarı'nda 20, Giresun'da 8, Erzurum'da 3, İstanbul'da 1 oy çıkmıştır.¹⁰ 1924 seçimlerinde, 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu ve Meclis'te kadınların oy hakkı gündeme getirildiği halde devam eden yasal olanaksızlığa rağmen yine benzer bir sonuç elde edilmiş; Halide Edip ve Latife Hanım Konya ve İzmir'de oy almışlardır. Türkiye'de kadınların seçme ve seçilme hakkının yasalaşması için, 1923'te Nezihe Muhiddin başkanlığında Kadınlar Halk Fırkası kurulduğu; 1925'te yayımlanmaya başlayan *Türk Kadın Yolu* dergisinin ilk sayısından itibaren siyasal haklar talep edildiği; 1926-1927 yılları arasında Kadın Birliği bu amaç doğrultusunda çeşitli kampanyalar yürüttüğü halde, yerel seçimlere kadınların katılımı için 1930'u, kadınların genel seçimlerde oy ve siyasal temsil hakkı için 1934'ü beklemek gerekmiştir. 1935 seçimlerinde 18 kadın Meclis'e girmiştir. Adeta örtük bir kotasının uygulandığı bir kaç seçim dönemi bu göreceli yüksek sayı devam etse de; seçimlerin "serbest rekabet"e bırakıldığı dönemlerde nicel ve tabii ki nitel kadın varlığının hala sınırlılığını sürdürdüğü görülmektedir.

Kadınların birinci dalga kadın hareketi sonucunda, modernleşme sürecine de koşut bir diğer yasal kazanımı medeni haklar bağlamında gerçekleşmiştir. Tanzimat'tan sonra yürürlüğe giren Mecelle'den sonra 1917'de Hukuk-u Aile Kararnamesi'yle çokeşlilik sınırlandırılmış, evlenmek için belirli yaşı doldurma zorunluluğu getirilmiş, kadın boşanma olanağına kavuşmuştur; ancak bu kararname 1919'da yürürlükten kalkar. Cumhuriyet'in ilk yıllarında gündeme yeniden giren Aile Hukuku tasarısını değerlendirmek için kadınlar bir komisyon oluşturur. Yeni Medeni Kanun 1926'da yürürlüğe girer.

Tüm bu yasal eşitleme sürecini takiben 1935'de İstanbul'da toplanan "Sufraj ve Kadınların Siyasal ve Medeni Hareketleri İçin Uluslararası Birliğin XII.Kongresi"nde 39 ülkenin delegeleri bir araya gelir. 10 Mayıs 1935'te ise Kadın Birliği Başkanı Latife Bekir'in "Artık kadınlar bütün haklarına kavuşmuştur. (...)kadınlarımızın ayrıca bir teşekkül halinde çalışmasına sebep kalmamıştır."¹¹ İçeriğindeki demeci üzerine Birlik kapatılmıştır. Kadın hareketinin dünyadaki birinci perdesine denk düşen bu süreçte, ülkenin çıkarını modernleşmede gören, bu yoldaki çabalarını Tanzimat döneminden beri sürdüren ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin başta Mustafa Kemal olmak üzere kuruluş ve yönetiminde bulunan yöneticilerinin payı yadsınamaz; ancak bu makalede ortaya koymaya çalıştığımız aynı modernleşme çizgisinin bir uzantısı ve yansıması olarak kadınların da bu sürece buldukları katkıdır. Zaten kadınların siyasal haklarının Meclis'te yasalaşması için öneriyi sunan İsmet İnönü'nün o günkü konuşması da bu görüşü teyid eder niteliktedir: "Türk kadınına bu hakları bir bağış olarak veriyoruz kanısında asla değil ve kimse bu kanıda olamaz."¹²

Dünya genelindeki durgunluk dönemi Türkiye için de yürürlüğe girmiştir artık. Ancak 1947'de Kadınlar Birliği yeniden açılır ve İffet Halim Oruz başyazarlığında yayımlanan *Kadın Gazetesi* bu suskunluk dönemine, özellikle siyasal alana o yıllarda hiç tekabül etmeyen siyasal taleplerle aykırı düşer.¹³

Demokrasi Kültürü Sorunsalı ve İkinci Dalga Kadın Hareketinin Kesişme Noktası: Toplumsal Cinsiyetin Tanınması

¹⁰ Söz konusu seçim döneminde genel oy hakkı yoktur. İkinci seçmenler seçim sonucunu belirler; dolayısıyla seçmen sayısı kısıtlıdır. Bir örnek vermek gerekirse, Beypazarı'nda 20'si Halide Edip'e verilen oyların toplam sayısı zaten 22'dir.

¹¹ *Cumhuriyet*, 19 Nisan 1935.

¹² A.Demiröz; "Kadınların Siyasal Haklarının 50. Yıldönümünde Binbir Çilenin ,Acının, Engelin İçinden", *Saçak*, Aralık 1984, No:11, s.5.

¹³ A.Yaraman; "Durgunluk Döneminde Cüretkar Talepler: Kadın Gazetesi", *Toplumsal Tarih*, Mart 2001, s.36-41

Batı'da 1960'ların ortasından itibaren yükselen kimlik hareketleri bağlamında ataerkil norm ve değerleri sorgulayan kadın hareketi ikinci perdesine geçerken; Türkiye'de aynı yıllar, kadınların tümel ideolojiler ve buna bağlı genel toplumsal çözümler arayışı içerisinde bir anlamda suskunluklarını (kadınlık kimliği bağlamında) sürdürmelerine sahne olur.

Dolayısıyla o dönemde kurulan bir çok kadın örgütü, adeta siyasal partilerin kadın kollarının işlevlerine benzer bir biçimde, ana siyasal örgütün görüşlerinin kadınlar arasında yayılmasına ve hatta ana siyasal örgüt üyelerinin (tabii ki erkekler) yakınlarının siyasal toplumsallaşmasına hizmet etmiştir.

1980 darbesinin ardından tüm siyasal örgütlerin yasaklı ve tüm toplumsal örgütlenmelerin kısıtlı ve ciddi gözetim altında bulunduğu dönemde feminist hareket demokrat muhalefetin öncülerinden biri olarak ortaya çıktı. 1982'de YAZKO'nun düzenlediği, feminizmin kitlesel tartışma olarak ilk kez gündeme geldiği toplantı; 1983'te *Somut Dergisi*'nde yayımlanan feminist sayfa; 1984'te İstanbul'da kurulan Kadın Çevresi Kitap Klubü; 1986'da Türkiye'nin de onayladığı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşme'nin uygulamaya konması için dilekçe kampanyası; 1989'da kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi Vakfı; 1987'deki dayacağı meşrulaştıran bir mahkeme kararından çıkarak başlayan protesto eylemlerinin bir sonucu olarak 1990'da kurulan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı; 1990'da önceleri Başbakanlığa bağlı olan ve sonra bir devlet bakanlığına aktarılan Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü; ilki İstanbul Üniversitesi'nde olmak üzere 1996'da Marmara ve diğer pek çok üniversitede kurulan kadın araştırmaları merkezleri, 1997'de kurulan KA-DER Türkiye'de ikinci dalga kadın hareketinin somut eylemleridir. Yine 1980'li yıllarda *Kadınca* dergisi ve onun genel yayın yönetmeni Duygu Asena'nın başta *Kadının Adı Yok* olmak üzere diğer kitapları kadınlık bilincinin entelektüel ve seçkin bir kesimin sınırlarını aşarak kitleselleşmesini sağladı. 1980'lerin ikinci yarısından itibaren Meclis'te temsil oranları çok kısıtlı sayıda da kalsa bile kadınlar bakanlar kurullarında, üstelik ekonomi, içişleri, dışişleri gibi önemli karar mekanizmalarında yer almaya başladılar. 1993'te Tansu Çiller Türkiye'nin ilk kadın başbakanı oldu.

2002'de kadın örgütlerinin yönlendirmelerinden de etkilenen yeni Medeni Kanun kabul edildi. Ataerkil yapının iyice sarsıldığı bu Kanun'da eşler arasında mal birliği ilkesi yürürlüğe girdi. Önce hukukçu kadınların çalışmalarıyla başlayıp bir kadın platformuna dönüşen baskı grubu 2005'teki yeni Ceza Kanunu'nun biçimlenmesinde etkin rol üstlendi. Bu kanuna göre; evlilik içi tecavüz suç sayılmış, aile içi şiddet eziyet başlığı altında düzenlenmiş, cinsel tecavüzün tanımı yapılmış ve erkek bedeninden başka aletlerin de tecavüze uğrayanın bedenine sokulması cinsel tecavüz olarak tanımlanmıştır. Nitelikli insan öldürme suçlarına namus saiki ile işlenen suçlar tabiri konamamış, onun yerine töre saiki ile işlenen tabiri konmuştur.¹⁴

Ancak yasalardaki eşitlikçi yapı cinsiyetçi zihinsel yapıların engeline takılmaktadır. Örneğin 1990'da %34.1 olan kadınların işgücüne katılımı 2004'te %25.4'e inmiştir; zira kırsal kesimde, feodal yapı gereği ücretsiz aile işçisi konumuyla bu oranı yükselten kadınlar kente göçle birlikte, nitelikli işgücünden yoksun olmaları ile eş ve aile büyüklerinin kamusal alanda çalışmalarını engellemelerinden dolayı çalışmamakta ya da eviçi işçiliği gibi güvencesiz enformel sektörlerde istihdam edilmektedirler.

Gerekli zihinsel modernizasyonu sağlamak ve kadın işgücüne nitelik kazandırmak için çeşitli girişimler söz konusudur. Özellikle günümüz malumat (information) toplumunda basının kamuoyu oluşturmadaki rolü düşünüldüğünde daha da anlam kazanan bir biçimde en yüksek tirajlı gazetelerden biri aile içi şiddete karşı kampanya başlatırken; bir diğeri kız çocukların okutulması kampanyasını yürütmektedir. Etkin sivil toplum örgütlerinden Çağdaş Yaşamı

¹⁴ C.Arın; "Türkiye'de Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarının Kadınların Yasal Konumlarına Etkileri", <http://siviltoplum.com.tr/8-makale.htm>, 22.1.2006

Destekleme Derneği'nin kız çocuklarının okutulmasıyla ilgili, büyük Őirket ve starlardan destek alarak yurttuğu burs etkinliği büyük ses getirmektedir. Grldđu gibi, kadın araştırmaları bağlamında birinci ve ikinci dalga kadın hareketi biĉiminde, aslında kronolojik bir kategorileŐtirme yapılmaya ĉalıŐılsa da , bu iki hareketin amaĉları hala iĉ iĉe geĉmektedir. İnsan hakları ve demokrasi kültürü adına kadın kazanımları, neredeyse bir yüzyıl iĉinde epey mesafe kaydetmiŐ olsa da, iĉselleŐtirilmiŐ cinsiyetĉi hiyerarşiyi iĉeren ve bütünüyle bir başka yazının konusunu oluŐturabilecek kodlardan arınmak iĉin daha birĉok dalganın gerekliliği bilinmektedir.